

Verhalen vertellen

1 mei 2001

Auteurs: [Piet Litjens](#), [Hanneke Schripsema](#)

Volume: [30](#)

Nummer: [5](#)

Pagina's: 13-24

Documenten

- [vonk_jrg30_084.pdf](#)

verhalen vertellen piet litjens hanneke schripsema kinderen ieren luisteren en spreken door regelmatig actief deel te nemen in gesprekken maar in de praktijk is het aandeel van kinderen in gesprekken vaak beperkt tot antwoord geven op een vraag van de leraar welk soort activiteiten met echt actieve inbreng van kinderen kun je op school realiseren welke vaardigheden heeft een leraar daarvoor nodig het project mondelinge communicatie van het expertisecentrum nederlands ku nijmegen zoekt antwoorden op deze vragen 1 in het project ontwikkelen we voor de groepen 1 tot en met 4 van de basisschool de tweede kleuterklas tot en met het tweede leerjaar voorbeelden van dergelijke activiteiten waarin leerkracht interactievaardigheden een belangrijke plaats innemen en onlangs hebben we een cd rom uitgebracht die zowel deze activiteiten als de leerkrachtvaardigheden in beeld brengt en toelicht 2 achtergronden dit niveau gaan we niet uit van al aanwezige mondelinge taalvaardigheid maar proberen e mondelinge taalvaardigheid van we juist die taalvaardigheid te ontwikkelen leerlingen speelt een cruciale rol in het basisonderwijs veel kennis de mondelinge interactie is in het onderwijs overdracht vindt plaats door vooral een middel om ervaringen uit te wisselen middel van mondelinge communicatie en informatie over tie leergesprekken instructiegesprekken te dragen spreken en voor en nabesprekingen enzovoort leer luisteren in het onder lingen moeten voldoende mondelinge taal wijs in het taalonder mondelinge vaardig zijn om op deze manier kennis te wisselen is de verbetering communicatie is kunnen verwerven een van de leergebieden van luister en spreek een belangrijk is taalvaardigheid zelf mondelinge communicatie vaardigheid maar in de middel in het taalonderwijs is een belangrijk middel in het taalonderwijs voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs in spreke verdere ontwikkeling zowel mondelinge als schriftelijke taalvaardigheden en luisterendeling van zowel digheden een voorbespreking tussen leraar mondelinge als en leerlingen kan bijvoorbeeld de inleiding in de kleutergroepen vormen bij een individuele schrijftactiviteit of wordt weliswaar alles schriftelijke taal bij een mondelinge taak die leerlingen met nog mondelinge vaardigheden elkaar zullen gaan uitvoeren ook hier is dan maar de tijd dat mondelinge taalvaardigheid nodig om optimaal kinderen daadwerkelijk maal van de leeractiviteiten te profiteren ten in talige interacties slotte kan een bepaald onderdeel van mondelinge betrokken zijn valt tegen en zodra

het deling taalvaardigheid het expliciete doel ieren lezen en schrijven zijn intree doet ver van onderwijs zijn bijvoorbeeld het leren dwijnt de aandacht voor mondelinge vaar geven van een mondeling verslag pas op digheden vaak naar de achtergrond helaas mei juni 2001 nummer 5 30 jaargang vti 4 rx i r x fi v ta r k f lk p worden niet alle kinderen vanzelf vaardig verhalen vertellen genoeg uit peilingsonderzoek blijkt dat de de aanleiding mondelinge taalvaardigheid van leerlingen nog heel wat te wensen over laat dat geldt voor zowel autochtone als allochtone leer in het onderwijs krijgen kinderen niet per lingen litjens damhuis 2000 definitie veel gelegenheid tot het doelgericht ontwikkelen en verbeteren van hun spreek het project mondelinge communicatie van vaardigheid natuurlijk er zijn kringgesprek het expertisecentrum nederlands ontwik ken en in de hogere leerjaren van het basis kelt voorbeelden van onderwijsactiviteiten onderwijs houden leerlingen af en toe een die juist gericht zijn op de verwerving van spreekbeurt het algemene beeld is toch mondelinge taalvaardigheid daarbij maken dat de leerkracht veel aan het woord is en we ook gebruik van de ontwikkelingen in dat de deelname van leerlingen vaak vlaanderen met name beperkt blijft tot het geven van antwoorden die van het steunpunt op vragen van de leerkracht deze ant persoonlijke nt2 in leuven en de woorden zijn vaak van een zeer beperkte verhalen hebben von werkgroep nt2 omvang leerlingen spreken zelden langer een extra dimensie in de toren van babbel dan een of twee zinnen achter elkaar die we in het jaspert 1997 een onderwijs beter mondelinge taalmetho spreekgelegenheid is voor ieder kind van proberen te de voor het lager belang zowel voor de ontwikkeling van benutten hierbij onderwijs en in taak communicatieve vaardigheden hoe te han dienen we de gericht werken colpin delen in gesprekssituaties als voor de van gorp 1997 spreek en luistervaardigheden juist lange drempels te ver von werkgroep nt2 re beurten kunnen de taalverwerving sterk lagen voor de stimuleren leerlingen moeten ook leren 1996 zitten vele voor spreker en hem beelden van interactief hoe ze een langere monoloog kunnen voor voldoende veilig taalonderwijs bereiden en uitvoeren een goede manier heid te bieden om om leerlingen te trainen langer aan het langer aan het de taalactiviteiten die woord te zijn dan in een antwoord op een woord te zijn we ontwikkelen zijn vraag is hen verhalen te laten vertellen geen losstaande les daarbij is het van belang niet te wachten tot sen maar activiteiten de hogere leerjaren jonge kinderen in de waarin de kinderen op betekenisvolle tweede en derde kleuterklas hebben al manier met elkaar en met de leerkracht behoefte om zich te uiten door op het communiceren over voor hen belangrijke niveau dat bij hun leeftijd past te vertellen zaken de activiteiten vallen binnen het wat ze getekend of gemaakt of wat ze kader van interactief taalonderwijs waarin beleefd hebben zonder dat ze meteen wor betekenisvol ieren sociaal leren en stra den onderbroken door een ander tegisch ieren centrale begrippen zijn verhoeven aarnoutse 2000 in het ver bij het vertellen van verhalen staat het spre volg van dit artikel laten we zien waar het in ken centraal maar ook het luisteren het de activiteit verhalen vertellen om draait gaat hierbij vooral om gebeurtenissen die de door de kernpunten ervan aan te geven kinderen zelf hebben meegemaakt de praktijkvoorbeelden te beschrijven en de rol leraar geeft zelf het voorbeeld door kinderen van de leerkracht kort toe te lichten echt gebeurde ver-

halen te vertellen persoonlijke verhalen hebben een extra dimensie die we in het onderwijs beter proberan te benutten hierbij dienen we de 30e jaargang nummer 5 mei juni 2001 drempels te verlagen voor de spreker en vertelt aan de leerlingen in grote en of klei hem voldoende veiligheid te bieden om lan ne groep en een onderdeel waarin de leer ger aan het woord te zijn het vertellen van lingen verhalen vertellen in het eerste deel een verhaal is al een prestatie op zich met staat de leraar model hij laat zien over wel het project verhalen vertellen stimuleren we ke onderwerpen je een verhaal kunt vertel scholen om een vertelcultuur op school of in len hoe je een verhaal vertelt hoe je span de klas op te bouwen ning opbouwt en de aandacht van de luisteraars vasthoudt enz en ook hoe in een klas een veilige omgeving gecreeerd kan worden voor deze activiteit hieronder tien zilveren regels in schema de tien zilveren regels die cen traal staan bij het vertellen van persoonlijke het project verhalen vertellen valt uiteen in verhalen een onderdeel waarin de leraar verhalen tien zilveren regels verhalen vertellen door de leraar 1 de leraar organiseert een verhalen vertel cyclus 2 de leraar cultiveert het verhalen vertellen vast moment in het weekrooster minimaal een keer per week ongeveer 20 minuten en vaste plek in de klas ritueel bijvoorbeeld vertelstoel microfoon vertelhoed kaarsjes spot aan 3 de leraar vertelt persoonlijke verhalen familie verhalen op basis van eigen ervaringen en belevenissen deze zijn echt gebeurd 4 de leraar leert de leerlingen hoe een verhaal te vertellen aandacht voor onder werpkeuze verhaalstructuur uitwerking van personen en stimuleert leerlin gen hiertoe 5 de leerlingen luisteren naar het verhaal proberen het samen te reconstrueren na te spelen en reflecteren op de verhaallijn verhalen vertellen door de leerlingen 6 de leerlingen stimuleren elkaar om persoonlijke verhalen te vertellen op basis van gebeurtenissen en belevenissen die ze zelf hebben meegemaakt en waar ze anderen deelgenoot van willen maken 7 leerlingen vertellen hun verhaal in een veilige omgeving in een kleine groep en pas in een grote groep of aan onbekenden op het moment dat ze de gelegen heid hebben gekregen om het te oefenen en te leren 8 leerlingen ontwikkelen presentatievaardigheden en technieken 9 leerlingen luisteren naar elkaars verhalen en zijn bereid de verteller uit te laten spreken conditieafpraak 10 de verteller leraar leerling wordt niet onderbroken door de luisteraar s mei juni 2001 nummer 5 30 jaargang i nlf doelen 3 verhalen van vrienden van vrienden het gaat hier om verhalen die we hebben bij het onderdeel verhalen vertellen gaat het horen vertellen dus niet uit de eerste om de volgende doelen hand het wordt al een beetje onduide leerlingen luisteren naar persoonlijke lijker of het echt en waar gebeurd is of verhalen niet leerlingen vertellen verhalen leerlingen reflecteren op de structuur vanzelfsprekend vinden we het ook belang van vertelde verhalen rijk dat kinderen ruimschoots de gelegen leerlingen waarderen verhalen van an heid krijgen om naar voorgelezen verhalen deren uit kinder en jeugdliteratuur fantasie en fictieverhalen te luisteren maar in dit pro de bedoeling van het project is om kinderen ject focussen we in het bijzonder op niet fic te leren dat een verhaal vertellen boeiend is tieve verhalen voor een goede taalontwik zowel om ernaar te luis keling is een grote variatie aan luister en teren als om het zelf te spreekactiviteiten van groot belang zeker doen en om kinderen voor kinderen die van huis uit onvoldoende we proberen gestimuleerd worden op dit punt te lat-

en kennismaken leerlingen aan de met kenmerken van praat te krijgen een mondeling ver door het spreken haal we proberen leer veilig en lingen aan de praat te de leerkracht staat model laagdrempelig te krijgen door het spreken en door er ken veilig en laagdrempelig beschrijving zo vroeg mogelijk veilig te maken en door er zo vroeg mogelijk maarten is leerkracht van het eerste en mee te beginnen mee te beginnen een tweede leerjaar van basisschool oostelijke belangrijke afspraak is eilanden amsterdam en werkt mee aan dat de verteller zo goed als ononderbroken het experiment om in spreekt de leraar heeft een voorbeeldrol als de klas meer verhalen verteller maar met alleen vertellen door de te vertellen hij geeft voor een goede leraar als voorbeeld wordt het doel van het zelf het voorbeeld door taalontwikkeling is project nog niet bereikt een aantal weken ach een grote variatie tereen eens per week aan luister en we leggen de nadruk op de volgende soor op een vast moment een persoonlijk verhaal spreekactiviteiten ten verhalen van groot belang 1 persoonlijke verhalen verhalen uit het te vertellen dit doet hij met het doel kinderen zeker voor leven van mensen die echt zijn te laten zien hoe leuk kinderen die van gebeurd over gebeurtenissen en erva ringen die mensen echt hebben mee het is om naar echt huis uit onvol gemaakt in het verre of nabije verle gebeurde verhalen te doende gestimuleerd worden voorbeelden een vakantie luisteren maar ook hoe leerd worden op ervaring verdwaald verhuisd je dat aan kunt pakken dit punt 2 familie verhalen eveneens echte verhalen en jezelf steeds kunt len die in familieverband verteld worden proberen te verbeteren over leden van de familiekring het gaat de leerlingen zitten in een kring rond de hier om de verhalen die mensen in leerkracht tijdens het vertellen branden familieverband meer dan eens vertellen enkele waxinelichtjes ze hebben afgesproken aan elkaar ken dat de verteller niet onderbroken wordt mn 30e jaargang nummer 5 mei juni 2001 zolang de kaarsjes aan zijn maarten vertelt verschillende passages in het verhaal een een persoonlijk verhaal over een auto onge gekleurd kaartje op de grond zie transcript lukje dat hij niet zo lang geleden had op 1 de verhaallijn wordt op deze manier weg naar school om de leerlingen te laten gevisualiseerd door een serie van zeven zien dat een verhaal een structuur heeft kaartjes met verschillende kleuren een begin midden en einde legt hij bij de transcript 1 het verhaal in grote lijnen wit jullie weten misschien elke dag bijna elke dag kom ik met mariena en annelien met mijn auto naar school geel we gingen s morgens vroeg weg want we moeten dan om kwart over zeven bij mariena zijn we stapten in de auto en gingen weg niks aan de hand snel door het stoplicht misschien was ie wel oranje gaan een brug over rechts af langs het water rood bij die stoplichten moesten we wachten rechts kwam een auto links kwam een auto en dan moet je weten als ik voor een stoplicht sta dan luister ik altijd of er politie aankomt of brandweer en ik kijk ook altijd uit of er toch nog auto s aankomen die misschien door rood rijden zodat ze niet tegen ons aanbotsen ook al is ons stoplicht groen je weet het maar nooit groen ik kijk naar rechts ik kijk naar links en ik kijk weer naar rechts en ondertussen draai ik kijk uit roept annelien en te laat pats tegen een paal aan eerst kijken of iemand het heeft gezien en dan maar overleggen van wat gaan we doen groen blijven we staan maar mariena wacht mariena moest natuurlijk wachten ik heb geen telefoon in de auto er was geen telefooncel wat moest ik doen oranje onderweg hadden we

het er natuurlijk al over gehad wat we dan moes ten doen we hadden besloten bij mariena de politie te bellen blauw hij was heel vriendelijk zucht het was natuurlijk hartstikke spannend de politie bellen en hij was heel vriendelijk en aardig en ik had echt zoiets van het komt wel goed we zijn naar school gereden en ik zei tegen ron moet je luisteren de politie kan bellen want ik heb tegen een paaltje aangezeten en dan dan moet je maar eventjes roepen ook al geef ik les maar de politieagent was heel aardig geweest want hij had al gezegd wanneer kan ik je het beste bellen zodat je niet uit de les hoeft want ik had verteld dat ik op een school werkte en de hele dag heeft hij niet gebeld de politieagent en hij heeft nou nog niet gebeld en ik kom er nog steeds wel eens langs langs dat paaltje en hij staat weer recht hetzelfde paaltje hebben ze gewoon weer recht gezet en nu is het zo dat ik er heel soms nog aan denk maar verder niet leerling is het echt leerling ja ja mei juni 2001 nummer 5 30 jaargang vri nabespreking reflectie heeft samen met de kinderen te reconstru reconstructie eren door middel van gerichte in de meeste gevallen open vragen stimuleert hij als de verteller klaar is met zijn verhaal wil de leerlingen om na te denken over de ver len de luisteraars meestal iets vragen over haalstructuur zij vormen zich een eigen de inhoud van het verhaal of naar aanleiding idee over het belang en de volgorde van de ervan ze vragen bijvoorbeeld naar elemen onderscheiden verhaalpassages de leerlin ten die onduidelijk zijn gebleven of ze willen gen gaan zelfs in discussie over de vraag iets zeggen over iets dat ze boeiend vinden wat het belangrijkste stukje in het verhaal is maartens verhaal heeft in totaal ongeveer en of een bepaald stukje tekst weggelaten vijf minuten geduurd maar het gesprek dat had kunnen worden daarna in de grote kring ontstaat neemt zo n vijftien minuten in beslag het is opval in deze nabespreking stelt maarten de leer lend hoe betrokken alle leerlingen zijn bij de lingen vragen die steeds opnieuw een inte vragen die maarten voorlegt er ontstaat ressan te gedachtewisseling tussen meerde een echte gedachtewisseling tussen kinde re kinderen oplevert in het volgende ren onderling lets dat in een kringgesprek fragment transcript 2 stelt maarten een niet altijd van de grond komt gesloten vraag weet je nog bij welk kaartje ik de politie gebeld heb de leerlingen de eerste vraag die een kind na afloop stelt reconstrueren het door maarten vertelde is het echt het antwoord wordt door de verhaal aan de hand van de gekleurde groep gegeven ja het is een echt gebeurd kaartjes en de vragen die maarten er steeds verhaal de volgende vraag die twee leerlin over stelt het grootse deel van het gesprek gen stellen is waarom ligt dat de gekleur heeft een taalbeschouwelijk metatalig de kaartjes daar deze vraag pakt maarten karakter de kinderen reageren niet alleen op om het verhaal dat hij zojuist verteld op maarten maar reageren ook op elkaar transcript 2 nabespreking leerkracht heel even jouw vraag he we hebben het er al eens eerder over gehad he sarah zo meteen was het echt leerlingen jaaaa leerkracht wat vond jij het spannendste stukje in het verhaal sies leerling 1 twee leerkracht jij weet er twee leerling 1 ja leerkracht vertel ze eens leerling 1 dat je tegen een paal aanreed en dat je de politie hebt gebeld leerkracht goed twee spannende stukjes oke weet je welk kaartje het is dat ik tegen de ik heb op inderdaad op bepaalde plekjes in het verhaal weet jij dat ik tegen de paal aanreed het span wijst aan weetje nog bij welk kaartje ik de politie nendste stukje wijst aan deze zi-

jn ze allebei goed heb gebeld leerlingen neeee jaaaaaa 30e jaargang nummer 5
mei juni 2001 leerling 2 op de plek waar je de politie belde ik denk dat het groen
is ja leerling 3 ik vind dat het anders is want rood bots je daartegen aan en dan
bel je daarna maar ik vind dat bij het groene plaatje dat ze het hadden besloten
leerkracht wat gebeurt er bij het kaartje oranje melanie leerling 4 dat dat je de poli-
tie gingen opbellen dat eh dat maarten de politie ging opbellen en hij ging
vertellen wat er was gebeurd en dat hij onderweg een botsing kreeg en dat de poli-
tie vroeg de adres van de auto en waar die reed en zo en toen zei die ik bel je nog
wel en ook wanneer je tijd hebt om te bellen leerkracht hij had niet gebeld oke
kaartje oranje wat ik ook bij het eerdere verhaal heb verteld vinden jullie een van
de kaartjes dus een stukje uit het verhaal niet nodig is er zeg maar een stukje van
het verhaal waarvan je zegt nee voor mij was het verhaal zo ook wel goed dat had
er niet bij gehoeven een persoonlijk verhaal van stof op het maakt vaak veel los en
leerlingen krijgen al snel de behoefte om zelf ook een leerling een verhaal te
vertellen het ene verhaal roept het andere op hieronder geven we meestal roepen
de verhalen van de leer een voorbeeld van een verhaal van een leerkracht bij kin-
deren een heleboel gespreksling in het eerste tweede leerjaar tltorortena term be-
grippen informatie tiistbssil list t1elp can de praat o p web op web op 1 fef3 mile
nederlands verhalen vertellen w k groep 34 basisschool bctstelljke 9 t y t a